

BA-B.Ed
Question Papers
Semester-4th
May, 2023

Roll No. 339247

Total Pages : 7

6881/MM

K-62/2053

**SOCIOLOGICAL PERSPECTIVE IN
EDUCATION**

Paper-I

Semester-IV

(Common for B.A. B.Ed. & B.Sc. B.Ed.)

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 70

Note : The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 10 short answer type questions carrying 3 marks each.

6881/MM/950/W/810

[P. T. O.]

SECTION—A

1. What do you mean by the term 'Sociology of Education'? Discuss its scope. 10
2. Describe various approaches to Sociology of Education. 10
3. What is 'Culture'? Describe its characteristics. 10
4. Elaborate upon various types of Social stratification in Indian Society in detail. 10

SECTION—B

5. Explain 'the inequality of access and opportunity for Education' with the help of suitable examples. 10
6. What is 'Sustainable Development'? How can its awareness be spread through Education? 10

6881/MM/950/W/810 2

7. Throw light on the four pillars of Education. 10
8. What are the various types steps undertaken at the National Level for removal of Educational inequalities during the current five year plan? 10

SECTION—C

9. Write short notes on the following : 10×3=30
 - (i) Acculturation.
 - (ii) Enculturation.
 - (iii) Propaganda Regarding Culture.
 - (iv) Social stratification.
 - (v) Social versus natural inequality.
 - (vi) Importance of sustainable development.

6881/MM/950/W/810 3

[P. T. O.]

- (vii) Education for 21st Century.
- (viii) Religious stratification.
- (ix) Delor's Commission (1996 A.D.).
- (x) Gender based stratification.

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿੱਚ 10 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 3 ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

1. ਸਬਦ 'ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਮਾਜ-ਸ਼ਾਸਤਰ' ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਜ-ਖੇਤਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 10
2. ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਮਾਜ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 10
3. 'ਸਭਿਆਚਾਰ' ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 10
4. ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 10

ਭਾਗ—B

5. “ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਮੌਕੇ” ਦੀ ਢੁਕਵੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 10
6. “ਚਿਰ ਸਥਾਈ ਵਿਕਾਸ” ਕੀ ਹੈ? ਇਸ ਦੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਦਾ ਸਿੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? 10
7. ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਚਾਰ ਥੰਮ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉ। 10
8. ਮੌਜੂਦਾ ਪੰਜ ਸ਼ਾਲਾ ਯੋਜਨਾ ਦੌਰਾਨ ਵਿਦਿਅਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕਿਹੜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਗਏ ਹਨ? 10

ਭਾਗ—C

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ: $10 \times 3 = 30$
- (i) ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਮੇਲ-ਜੋਲ।
- (ii) ਸਭਿਆਚਾਰਕਨ (Enculturation)।

6881/MM/950/W/810

6

- (iii) ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਚਾਰ।
- (iv) ਸਮਾਜਿਕ ਦਰਜਾਬੰਦੀ।
- (v) ਸਮਾਜਿਕ ਬਨਾਮ ਕੁਦਰਤੀ ਅਸਮਾਨਤਾ।
- (vi) ਚਿਰ-ਸਥਾਈ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ।
- (vii) 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ।
- (viii) ਧਾਰਮਿਕ ਦਰਜਾਬੰਦੀ।
- (ix) ਡੈਲਰ ਕਮਿਸ਼ਨ (1996 A.D.)
- (x) ਲਿੰਗ ਅਧਾਰਿਤ ਦਰਜਾਬੰਦੀ।

6881/MM/950/W/810

7

Roll No.

Total Pages : 4

6882/M

K-62/2053

SCHOOL MANAGEMENT

Paper-II

Semester-IV

(Common for B.A., B.Ed & B.Sc., B.Ed.)

Time Allowed : 1½ Hours] [Maximum Marks : 35

Note : The candidates are required to attempt **one** question each from Sections A and B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

1. What is School Time Table ? Discuss the principles you will bear in mind while framing a School Time Table. 3,7

6882/M/385/W/910

[P. T. O.]

2. Mention any three Co-curricular activities that you may like to introduce in a Secondary School. How will you organise them? What benefit do you get from them? 3,4,3

SECTION—B

3. Define the term Leadership. Discuss various theories of Leadership. 3,7
4. Explain the term "Students Self-government". What is the role of Students Self-government? 3,7

SECTION—C

5. Write short notes on the following : 5×3=15
- Concept of School Management.
 - Types of Time Table.
 - Causes of Indiscipline.
 - Functions of Headmaster.
 - Principles of Supervision.

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿੱਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 3 ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- ਸਕੂਲ ਟਾਈਮ-ਟੇਬਲ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਸਕੂਲ ਦੇ ਟਾਈਮ-ਟੇਬਲ ਨੂੰ ਉਲੀਕਦਿਆਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਨੋਮਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰਖੋਗੇ? 3,7
- ਇੱਕ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੇ ਤਿੰਨ ਸਹਿ-ਪਾਠਕ੍ਰਮਕ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰੋਗੇ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੁਸੀਂ ਆਯੋਜਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰੋਗੇ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ? 3,4,3

ਭਾਗ—B

- ਅਗਵਾਈ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਅਗਵਾਈ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 3,7

4. ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਸਵੈ-ਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ? 3,7

ਭਾਗ—C

5. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ : 5×3=15

- (i) ਸਕੂਲ ਪ੍ਰਬੰਧਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ।
- (ii) ਟਾਈਮ-ਟੇਬਲ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ।
- (iii) ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਣਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ।
- (iv) ਹੈਡਮਾਸਟਰ ਦੇ ਕਾਰਜ।
- (v) ਨਿਗਰਾਨੀ ਦੇ ਨੇਮ।

PC-6883/M

K-62/2053

ENRICHING LEARNING THROUGH ICT-III

(Semester-IV)

(Common for B.A. B.Ed. & B.Sc. B.Ed.)

Time : 1½ Hours]

[Maximum Marks : 35

Note : Attempt one question each from Sections A & B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

- I. What do you mean by term Software? Explain types of softwares in detail with examples.
- II. Define term ICT. Discuss how we can integrate ICT in teaching and learning.

SECTION—B

- III. Explain the role of ICT in teacher education.
- IV. Discuss how we can use various internet resources in education.

SECTION—C

(Compulsory Question)

V. Write short notes on the following :

1. Storage devices.
2. Importance of ICT.
3. Types of Networking.
4. Online learning.
5. Discussion forum.

6883/M/910/HHH/1259

2

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- I. ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- II. ICT ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ ਕਿ ICT ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਭਾਗ—B

- III. ਅਧਿਆਪਕ-ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ICT ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚਾਰੋ।
- IV. ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਚ ਇੰਟਰਨੈਟ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—C

(ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

- V. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
 1. ਸਟੋਰੇਜ ਜੁਗਤਾਂ ਵਿਚਾਰੋ।

6883/M/910/HHH/1259

3

[P. T. O.]

2. ICT ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਦਰਜ ਕਰੋ।
 3. ਨੈਟਵਰਕਿੰਗ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿਚਾਰੋ।
 4. ਓਨ-ਲਾਈਨ ਸਿਖਿਆ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
 5. ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਸਭਾ-ਸਥਾਨ ਦੇ ਅਰਥ ਲਿਖੋ।
-

PC-10251/MH

B-2053

ਪੰਜਾਬੀ ਲਾਜ਼ਮੀ

(Semester-IV)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 75

ਭਾਗ-ੳ

- I. ਕਿਸੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :
- (ੳ) 'ਤੇਰੇ ਹਜ਼ੂਰ ਮੇਰੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ' ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰੋ।
- (ਅ) ਕਵਿਤਾ 'ਪੰਜਾਬ ਕਥਾ' ਰਾਹੀਂ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਕੰਬੋਜ਼ ਨੇ ਕਿਸ ਤੰਦ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਹੈ?
- (ੲ) ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੀ ਕਵਿਤਾ 'ਸੁਨੇਹੜੇ' ਦਾ ਸਾਰ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਲਿਖੋ। (1×10=10)
- II. ਕਿਸੇ ਇਕ ਕਾਵਿ ਟੋਟੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਹਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ :
ਜਾਗ ਹੇ ਸਾਵੰਤ ਯੋਧੇ ਜੋਤਕਾਰ! ਇਹ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਹੈ ਕੀ?
ਕਿਸ ਦੇ ਲਈ?
ਇਹ ਤਪੱਸਿਆ ਕਿਸ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਲਈ?
ਤਤਪਦੇ ਨੇ ਦਿਲ ਤੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ,
ਖੋਲ੍ਹ ਦੇ ਉੱਠ ਮੁਕਤੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜ਼ ਨੂੰ।

10251/MH/810/HHH/1178

੫੩੪ [P. T. O.

ਖੁਦ-ਪ੍ਰਸਤੀ ਏ ਕੋਈ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ; ਇਸ ਦੀ ਕੁਝ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ।
 ਤੇਰੀਆਂ ਕਾਨਾਂ ਦਾ ਸੋਨਾ ਢਾਸ ਕੇ ਗੈਰ ਪੀਵਣਗੇ ਸ਼ਰਾਬ,
 ਤੇਰੀਆਂ ਸਿੱਪਾਂ ਦੇ ਮੋਤੀ ਪੈਣਗੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਗਲ,
 ਤਾਜ਼ਾ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਪਾਣੀ ਸਮਝਕੇ
 ਜਾਣ! ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੇਰੀ ਭਗਤੀ ਹੈ ਕੀ?
 ਜਾਗ੍ਰਤ ਜਾਂ ਬਰਫ਼ ਦੀ ਬਾਰਾਂਦਰੀ?

ਜਾਂ

ਲੋਕੋ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਘਰ-ਘਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਏ?
 ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਹਟ ਗਈ ਏ?
 ਹੁਣ ਜਾਨ ਸੁਖਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਏ?
 ਸਿਰ ਛੱਤ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਦਵਾ-ਦਾਰੂ,
 ਸ਼ਾਸਨ 'ਚ ਭਿਆਲੀ ਹੋ ਗਈ ਏ?
 ਮਹਿੰਗਾਈ ਹਟੀ? ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਘਟੀ?
 ਪੱਤ ਦੀ ਰਖਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਏ?
 ਗੁੰਡੇ ਨੂੰ 'ਗੁੰਡਾ' ਕਹਿ ਸਕਦਾਂ? ਥਾਣੇ ਦਾ ਕੁਟਾਪਾ ਸਹਿ ਸਕਦਾਂ?
 ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਲਾ ਤੁਰ ਸਕਦਾਂ? ਲੈ ਕੇ ਟੁੰਬਛੱਲਾ ਤੁਰ ਸਕਦਾਂ?
 (1×10=10)

ਭਾਗ-ਅ

- III. ਕਿਸੇ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇਕ-ਡੇਢ ਪੰਨੇ ਵਿਚ ਦਿਓ :
- (ੳ) ਫੌਂਟ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਪੰਜਾਬੀ ਫੌਂਟ ਦੇ ਆਰੰਭ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।

10251/MH/810/HHH/1178 2

- (ਅ) ਕੰਪਿਊਟਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਟਾਈਪ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ ਹਨ?
- (ੲ) ਯੂਨੀਕੋਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਾਰੇ ਮੁੱਢਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ। (2×5=10)

- IV. ਕਿਸੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇਕ-ਡੇਢ ਪੰਨੇ ਵਿਚ ਦਿਓ :
- (ੳ) ਪੜਨਾਂਵ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਦੱਸੋ।
- (ਅ) ਸੰਬੰਧਕ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।
- (ੲ) ਕਾਰਕ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਰੋ।
- (ਸ) ਵਾਚ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- (ਹ) ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ। ਮੁਕਤਾ, ਸਿਹਾਰੀ ਅਤੇ ਬਿਹਾਰੀ ਸਬੰਧੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। (3×5=15)

ਭਾਗ-ੲ

- V. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ :
1. ਪ੍ਰੋ: ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਵਿ ਨੂੰ ਯੋਗਦਾਨ ਉਪਰ ਸੰਖੇਪ ਚਾਨਣਾ ਪਾਓ।
 2. 'ਹੁਣ ਮਾਂ' ਕਵਿਤਾ ਕਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਕੀ ਹੈ?
 3. ਅਵਤਾਰ ਪਾਸ਼ ਦੀ ਕਵਿਤਾ 'ਮੈਂ ਹੁਣ ਵਿਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ' ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਣ ਦੇ ਕਿਹੋ-ਜਿਹੇ ਸਲੀਕੇ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦੀ ਹੈ?

10251/MH/810/HHH/1178 3

[P. T. O.]

4. ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਤਰ ਦੇ ਸਾਹਿਤਿਕ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਓ।
5. ਅਨਵਰ ਮਸੂਦ ਦੀ ਕਿਹੜੀ ਕਵਿਤਾ 'ਕਾਵਿ ਲਹਿਰਾਂ' ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ? ਕਵਿਤਾ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਦਿਓ।
6. ਪੰਜਾਬੀ ਫੌਂਟਾਂ ਦਾ ਵਰਗੀਕਰਨ ਕਿੰਨੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?
7. ਰਮਿੰਗਟਨ ਵਿਧੀ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
8. ਯੂਨੀਕੋਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਚਾਰ ਲਾਭ ਦੱਸੋ।
9. ਸ਼ਬਦ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?
10. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਕਿੰਨੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
11. ਯੋਜਕ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਦੱਸੋ।
12. ਪੱਖ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
13. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਨ ਅਨੁਸਾਰ 'ਔਂਕੜ' ਅਤੇ 'ਦੁਲੈਂਕੜ' ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਿਯਮਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।
14. 'ਲਾਂ' ਅਤੇ 'ਦੁਲਾਂ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਬੰਧੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਆਕਰਨ ਵਿਚ ਕੀ ਵਿਧਾਨ ਹੈ?
15. ਇਨਸਕਰਿਪਟ ਕੀ-ਬੋਰਡ ਲੇ-ਆਊਟ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੱਸੋ।

(15×2=30)

Roll No.

Total Pages : 4

10253/MH

B-2053

PUNJABI COMPULSORY

(Mudla Gyan)

Semester-IV

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 75

ਨੋਟ: ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

1. ਕਿਸੇ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸਾਰ ਲਿਖੋ: 8

(ੳ) ਖੱਬਲ

(ਅ) ਪੇਮੀ ਦੇ ਨਿਆਣੇ।

2. ਕਿਸੇ ਇਕ ਪਾਤਰ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ: 4

ਖੱਬਲ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਉਪਾਲੀ ਹੋਈ ਔਰਤਾ।

10253/MH/886/W/310

[P. T. O.]

ਜਾਂ

ਕੁਲਫੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਮੈਂ ਪਾਤਰ।

3. ਕਿਸੇ ਇਕ ਪਾਤਰ ਦੀ ਪਾਤਰ ਉਸਾਰੀ ਕਰੋ: 8

(ੳ) ਵਸਾਵਾ ਸਿੰਘ

(ਅ) ਗੰਡੂ ਸ਼ਾਹ

(ੲ) ਬੇਬੇ।

ਭਾਗ—B

4. ਨਿੱਜੀ ਚਿੱਠੀ ਜਾਂ ਪੱਤਰ: 9

ਤੁਹਾਡੇ ਭਰਾ ਨੇ ਦਸਵੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਨੰਬਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਰਾਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

ਤੁਸੀਂ ਗਰਮੀ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕਾਲਜ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਘੁੰਮਣ ਗਏ ਸੀ। ਇਕ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹਾਲ ਬਿਆਨ ਕਰੋ।

10253/MH/886/W/310 2

5. ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ: 8

ਕਮਜ਼ੋਰ, ਵਪਾਰੀ, ਹਸਪਤਾਲ, ਉੱਤਰ-ਕਾਪੀ, ਮੰਜ਼ਿਲ, ਸਰਾਪ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ।

6. ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ: 8

Census, watermelon, efficient, layman, pious goldsmith, orthologist sixty-nine.

ਭਾਗ—C

7. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਦਿਓ: 15×2=30

(i) ਬੱਚੇ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ ਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਡਰਦੇ ਸਨ?

(ii) ਭੈਣ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਾਣੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਤੋਂ ਕੀ ਵਰ ਮੰਗਿਆ?

(iii) ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਿਉਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ?

(iv) ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਕੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ?

(v) ਮੈਂ ਪਾਤਰ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਨਖਾਹ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਸੀ?

10253/MH/886/W/310 3

[P. T. O.]

- (vi) ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਤਾਰੇ ਵੇਖ ਕੇ ਕਾਕੇ ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ?
- (vii) ਉਧਾਰ ਫੜੇ ਤਿੰਨ ਰੁਪਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਪਿਤਾ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ?
- (viii) ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਨੇ ਕਾਕੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਚੁਪੇੜ ਉੱਗਰੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਾਤਰ ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ?
- (ix) ਮੈਂ ਪਾਤਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕਿਹੜੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ ਸੀ?
- (x) ਔਰਤ ਭਾਰਤ ਜਾਣ ਦੀ ਬੇਜਾਏ ਮੈਂ ਪਾਤਰ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ?
- (xi) ਮੈਂ ਪਾਤਰ ਜਦੋਂ ਉਧਾਲੀ ਹੋਈ ਔਰਤ ਨੂੰ ਬਰਾਮਦ ਕਰਨ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੀ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ?
- (xii) ਨੂਰਦੀਨ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।
- (xiii) ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨਾਲ ਕਿੰਨੀ ਰੁਪਏ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲ ਰਹੀ ਸੀ?
- (xiv) 'ਮਾਂ ਦਾ ਡਿਪਟੀ' ਨਾਟਕ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਦੇਸ਼ ਕੀ ਹੈ?
- (xv) ਵਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਘਰ ਕਿਹੜੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੈ?

Roll No.

Total Pages : 7

10255/MH

B-2053

ENGLISH COMMUNICATION SKILLS

Semester—IV

Time allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 75

Note : Attempt all questions.

SECTION-A

1. Comment on the title of the novel 'Pride and Prejudice.'

OR

Give a brief account of the matrimonial adventures of the Bennet girls. 10

2. Give a character sketch of Elizabeth Bennet.

OR

Attempt a character sketch of George Wickham. 10

10255/MH/350/W/810

[P.T.O.]

SECTION-B

3. Attempt any four questions in about 100 words each :

- (i) What is the role played by Charlotte Lucas in the novel ?
- (ii) Comment on the ending of the novel.
- (iii) Narrate Miss Bingley's efforts to hook Darcy.
- (iv) What do you know about Gardiners ?
- (v) How is Darcy-Elizabeth marriage proposal finalised.
- (vi) Comment on the comic aspect of Mr. Collins. 4×3 = 12

4. (a) Transcode the given passage into a dialogue.

At Miss Beam's school I asked the girl with bandaged eyes, it being her blind day. I

10255/MH/350/W/810 2

asked if she did not ever peep. She dismissed it and exclaimed that would be cheating. She continued, however, she had no idea that was so awful to be blind as you could not see a thing. She added that one felt one was going to be hit by something every moment and sitting down was a great relief. I asked if her guides were kind to her. She replied they were pretty good but not so careful as she would be when it was her turn. She added that those who had been blind already were the best. 6

(b) Write a paragraph on any one of the given topics in about 250 words. 7

(i) Our Examination System.

(ii) The Art of Living.

(iii) Impact of Mobile on Youth.

(iv) Friendship.

10255/MH/350/W/810 3

[P.T.O.]

SECTION-C

5. Do as directed. Attempt any 20 sentences :

Fill in at, on, or in :

(i) I have been invited to a wedding
14th February.

(ii) Ben is a fast runner. He can run 100
meters 10 seconds.

(iii) Look the black board.

Correct these sentences :

(iv) I know this music is from Beethoven.

(v) We lost the game only because of a mistake
of one of our players.

(vi) I donot like travelling on bus.

Complete the second sentence so that it means
the same as the first :

(vii) There was a lot of furniture in the room.

(viii) I donot trust Robert.

(ix) I donot like sports very much.

Complete the sentences using think about or
think of. Use the correct form of think (thinking /
think / thought) :

(x) I like to have time to make decision I like to
..... things carefully.

(xi) That is a good idea ? Why did not
that.

(xii) I donot really want to go out with Tom
tonight. I will love to an excuse.

Complete each sentence using a verb & in or out
(of) :

(xiii) Not all the runners finished the race. Three
of them

(xiv) Some people in the crowd started singing.
Then soon everybody

(xv) I to see Laura a few days ago. She was fine.

Put in ago or before :

(xvi) He went to see his parents a few days They were not feeling good.

Put in tell or say :

(xvii) Did you anything to Melanie about the barbecue.

(xviii) They they are going to build a new swimming pool here.

Complete each sentence using a verb in correct form :

(xix) Here is the money you need me back when you can.

(xx) I am going out now. I shall back at about 10 PM.

(xxi) I shall back to you as soon as I have the required information.

10255/MH/350/W/810 6

Complete each sentence using a verb & on or off :

(xxii) Bill paid too much for the car he bought. I think he was

(xxiii) 'Is Emma enjoying her course at University', 'Yes, She is very well.'

(xxiv) I was very tired at work today. I nearly at my desk a couple of times.

(xxv) Ben was by his boss for being late for work repeatedly. $20 \times 1\frac{1}{2} = 30$

10255/MH/350/W/810 7

PC-10252/MH

B-2053

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ (ਚੋਣਵਾਂ)

(Semester-IV)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 75

ਭਾਗ-ੳ

I. ਕਿਸੇ ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

- (ੳ) ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ (1701 ਤੋਂ 1800 ਈ.) ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਸਾਹਿਤਿਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।
- (ਅ) ਆਧੁਨਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲਹਿਰ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਉਲੀਕੋ।
- (ੲ) ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਕਾਲ (1801 ਤੋਂ 1850 ਈ.) ਦੀ ਕਿੱਸਾ ਕਾਵਿਧਾਰਾ ਉੱਪਰ ਚਾਨਣਾ ਪਾਓ।
- (ਸ) ਪੰਜਾਬੀ ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ-ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਕੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ? ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
- (ਹ) ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਰਚੇ ਗਏ ਪੰਜਾਬੀ ਧਾਰਮਿਕ ਕਾਵਿ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਦੱਸੋ। (2×10=20)

10252/MH/610/HHH/1179

੫੩੨ [P. T. O.

ਭਾਗ-ਅ

II. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਸਾਹਿਤ ਰੂਪ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਕਰੋ :

- (ੳ) ਨਿਬੰਧ।
- (ਅ) ਕਿੱਸਾ।
- (ੲ) ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ। (1×13=13)

III. ਕਿਸੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :

- (ੳ) 'ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਖੇਡ ਸਭਿਆਚਾਰ' ਨਿਬੰਧ ਰਾਹੀਂ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਸ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਛੋਹਿਆ ਹੈ?
- (ਅ) 'ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਨਾਰੀ' ਨਿਬੰਧ ਦਾ ਸਾਰ ਲਿਖੋ।
- (ੲ) ਨਿਬੰਧ 'ਸਭਿਆਚਾਰ : ਸੰਕਲਪ, ਲੱਛਣ ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ' ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸਰੂਪ ਬਾਰੇ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। (1×12=12)

ਭਾਗ-ੲ

IV. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ :

1. 'ਵਾਰਿਸ ਸ਼ਾਹ' ਦੇ ਸਾਹਿਤਿਕ ਜੀਵਨ ਉਪਰ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
2. 'ਵਾਰ ਨਾਦਰ ਸ਼ਾਹ' (ਕ੍ਰਿਤ ਨਜ਼ਾਬਤ) ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।
3. ਕਾਵਿ ਰੂਪ 'ਜੰਗਨਾਮਾ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
4. ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ?

5. ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਇਸਾਈ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਕੀ ਦੇਣ ਹੈ?
6. 'ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ' ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
7. ਡਾ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਬੰਧ 'ਪੰਜਾਬੀ ਕਿੱਸਾ' ਵਿਚ ਕਿੱਸਾ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਿਹਾ ਹੈ?
8. ਨਿਬੰਧ 'ਜੰਝ ਘਰ ਬਨਾਮ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸ' ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ?
9. ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।
10. ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਗਿੱਧੇ ਵਿਚ ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਸਾਜ਼ ਵਜਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ?
11. ਤ੍ਰਿੰਝਣ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ?
12. ਕਿੱਸਾ ਕਾਵਿ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
13. ਨਿਬੰਧ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਲਿਖੋ।
14. 'ਕਾਫ਼ੀ' ਦੀ ਸਿਰਜਣ ਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿਓ।
15. ਡਾ. ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਫਰੈਂਕ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਕਦਰ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕਿਹੜੀ ਹੈ? (15×2=30)

Roll No.

Total Pages : 4

10256/MH

B/2053

**MODULE-I : ENGLISH LITERATURE
ELECTIVE : LITERARY MASTERPIECES :
STUDY OF THE CLASSICS**

Semester-IV

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 75

Note : Attempt the all questions.

SECTION—A

1. What is the main message of Animal farm?

Or

What do the Animals represent in Animal Farm?

2. What is the main theme of Robinson Crusoe?

10256/MH/788/W/610

[P. T. O.]

Or

Write an essay on Daniel Defoe's art of characterization in Robinson Crusoe. 11

SECTION—B

3. "Romanticism is strangeness added to beauty". How far are these words applicable to Shelley?

Or

Write a note on Shelley's treatment of Nature as revealed in the poems prescribed for your study. 11

4. Tennyson is a representative poet, one who represents his age not in fragments but completely. Discuss.

Or

Write a critical appreciation of the poem "Lotos Eaters". 11

10256/MH/788/W/610 2

SECTION—C

5. Write short answers in about 100-120 words on the following. Each question carries 2 marks. $15 \times 2 = 30$

- (i) Role of Snowball in Animal farm.
- (ii) How is Animal Farm a satire on Russian Stalinism?
- (iii) Elements of humour in Animal Farm.
- (iv) Is Robinson Crusoe a true story?
- (v) Comment on Crusoe's success in mastering his situation.
- (vi) What is the moral of Robinson Crusoe?
- (vii) Comment on Crusoe's self-awareness.
- (viii) How does Shelley recollect Wordsworth's sunny days?
- (ix) Comment on the subject matter of Ozymandias.

10256/MH/788/W/610 3

[P. T. O.]

(x) Comment on the following lines :

Nothing in the world is single,

All things by a law divine

In one another's being mingle

Why not I with thine?

(xi) How does Shelley describe The West Wind as the breath of Autumn?

(xii) Do you agree with the view that the poem "Lady of Shallot" is a medieval romance?

(xiii) Comment on the allegorical significance of "Crossing the Bar".

(xiv) Comment on the grief of the poet in "Break, Break, Break".

(xv) Comment on the opening of the poem "The Lotos Eaters".

Roll No.

Total Pages : 4

10259/MH

B-2053

HINDI SAHITYA

Option—(i)

Semester—IV

Time allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 75

नोट : यह प्रश्न पत्र तीन खण्डों में विभाजित है। निर्देशानुसार उत्तर दीजिए ।

खण्ड (क)

1. किसी एक प्रश्न का उत्तर दीजिए : 9

(क) द्विवेदी युग की प्रमुख विशेषताओं पर प्रकाश डालिए ।

(ख) निराला काव्य की प्रमुख प्रवृत्तियों की विवेचना कीजिए ।

2. निम्नलिखित अलंकारों में से दो अलंकारों के लक्षण बताते हुए उदाहरण लिखिए : 8

अनुप्रास, यमक, उत्प्रेक्षा, श्लेष

10259/MH/288/W/510

[P.T.O.]

खण्ड (ख)

3. किसी एक प्रश्न का उत्तर दीजिए : 9

(क) 'पचपन खम्भे लाल दीवारें' उपन्यास में वर्णित प्रमुख समस्याओं पर प्रकाश डालिए ।

(ख) नील के चरित्र की विशेषताएं लिखिए ।

4. किसी एक गद्यांश की सप्रसंग व्याख्या कीजिए : 5

आपके सामाजिक मापदंड यह कहते हैं कि आप सबके सामने किसी के व्यक्तिगत जीवन की धज्जियाँ उड़ा दीजिए ? हरेक का जीवन एक ऐसा अनुलंघनीय दुर्ग है जिसका अतिक्रमण करना किसी का अधिकार नहीं है ।

अथवा

"अकेलेपन में हरेक के मन में एक मूर्ति उपज आती है, चाहे वह काल्पनिक हो या यथार्थ - उस क्षीण तंतु के बल पर ही लंबे अकेले पल कटते जाते हैं ।"

5. किसी एक प्रश्न का उत्तर दीजिए : 9

(क) 'यह मेरी मातृभूमि' कहानी का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए ।

10259/MH/288/W/510 2

(ख) 'औरंगजेब की आखिरी रात' एकांकी के आधार पर औरंगजेब का चरित्र-चित्रण कीजिए ।

6. किसी एक गद्यांश की सप्रसंग व्याख्या कीजिए : 5

क्यों काव्य और कला को अपनी इस घृणा में घसीटती हो ? तुम्हारे ऐसे वातावरण में पले हुए सब लोगों की सुरुचि में घृणा की भावना काम करती है - शरीर से, गंदगी से, जीवन से घृणा की !

अथवा

मेरा यह मतलब कदापि नहीं कि विदेशी भाषाएं सीखनी ही न चाहिए । आवश्यकता, अनुकूलता, अवसर और अवकाश होने पर हमें एक ही नहीं अनेक भाषाएँ सीखकर ज्ञानार्जन करना चाहिए, द्वेष किसी भाषा से न करना चाहिए ।

खण्ड (ग)

7. सभी प्रश्न अनिवार्य हैं : 15×2 = 30

(क) छायावाद के प्रमुख स्तम्भ किन्हें माना गया है ?

(ख) भारतेंदु युग की कोई दो काव्यगत विशेषताएँ लिखिए ।

(ग) जयशंकर प्रसाद की दो रचनाओं के नाम लिखिए ।

10259/MH/288/W/510 3

[P.T.O.]

- (घ) प्रगतिवाद का अर्थ स्पष्ट कीजिए ।
- (ङ) अतिशयोक्ति अलंकार उदाहरण सहित लिखिए ।
- (च) 'यह मेरी मातृभूमि' कहानी के लेखक कौन हैं ?
- (छ) 'ग्राम' किस प्रकार की कहानी है ?
- (ज) 'वसंत की चार चारित्रिक विशेषताएं लिखिए ।
- (झ) 'कछुआ धर्म' को व्यंग्यात्मक निबंध क्यों कहा गया है?
- (ञ) औरंगजेब में मानवीयता का गुण कब उदय होता है ?
- (ट) सुषमा के चरित्र की कोई दो विशेषताएं लिखिए ।
- (ठ) उषा प्रियंवदा का साहित्यिक परिचय दीजिए ।
- (ड) 'पचपन खम्भे लाल दीवारें, उपन्यास कितने खण्डों में विभक्त हैं?
- (ढ) मधु द्वारा उषा को असभ्य कहने का कारण क्या था ?
- (ण) 'साहित्य की महत्ता' का मूल कथ्य स्पष्ट कीजिए ।

PC-10272/MH

B-2053

PHYSICAL EDUCATION

(Semester-IV)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 60

Note : Section A is compulsory, consisting of 10 short answer type questions carrying 2 marks each. Attempt **one** question each from Sections B, C, D & E carrying 10 marks each.

SECTION—A

(Compulsory Question)

I. Write brief answers of the following :

1. Explain Personalities.
2. Define Heart Stroke.
3. Explain Injuries.
4. Describe Circulator- system.
5. Explain High jump.
6. Define Burn.
7. Define Layout.

10272/MH/410/HHH/1880

216 [P. T. O.

8. Explain Training.
9. Define Major Tournaments.
10. Define Electric shock.

SECTION—B

- II. Discuss the Transfer of Training and Types and its Application in sports.

OR

- III. Explain the Sports psychology and impotence and its relationships.

SECTION—C

- IV. Define Motivation and types Methods of Motivation and its importance.

OR

- V. Explain Burns, Heart stroke, Drowning.

SECTION—D

- VI. Define Sports injuries and symptoms. Discuss sprain and strain.

OR

- VII. Explain Circulatory System and function of Heart.

SECTION—E

- VIII. Explain the Rules regulation and layout and technique of Kho-Kho.

OR

- IX. Define Rules and regulation and Layout and Technique of Discuss throw.

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ 10 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 2-2 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ। ਭਾਗ B, C, D ਅਤੇ E ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

(ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

- I. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਲਿਖੋ :
1. ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 2. ਹਰਟ ਸਟਰੋਕ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।
 3. ਸੱਟਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 4. ਲਹੂ ਗੇੜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
 5. ਉੱਚੀ ਛਾਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 6. ਸੜ੍ਹਣ (Burn) ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।
 7. ਰੂਪਰੇਖਾ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।
 8. ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 9. ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।
 10. ਬਿਜਲਈ ਝਟਕੇ (Electric shock) ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।

10272/MH/410/HHH/1880 4

ਭਾਗ—B

- II. ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਅਤੇ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

- III. ਖੇਡ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—C

- IV. ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਲਿਖੋ।

ਜਾਂ

- V. ਸੜ੍ਹਣ ਹਰਟ ਸਟਰੋਕ ਅਤੇ ਡੁੱਬਣ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—D

- VI. ਖੇਡ ਸੱਟਾਂ ਅਤੇ ਲੱਛਣਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ। ਮੋਚ ਅਤੇ ਚੁੱਕ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

- VII. ਲਹੂ-ਗੇੜ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

10272/MH/410/HHH/1880 5

[P. T. O.]

ਭਾਗ—E

VIII. ਖੋ-ਖੋ ਦੇ ਨਿਯਮ, ਵਿਵੱਸਥਾ, ਰੂਪਰੇਖਾ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਜਾਂ

IX. ਡਿਸਕਸ ਥਰੋਅ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਵਿਵੱਸਥਾ ਅਤੇ ਰੂਪਰੇਖਾ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਿਓ।

PC-10267/MH

B-2053

GEOGRAPHY OF PUNJAB

(Semester-IV)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 45

Note : Attempt two questions each from Sections A & B carrying 7½ marks each and the entire Section C consisting of 5 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

- I. Write an essay on location and administrative divisions of Punjab.
- II. Define soil. Describe the various soil types of Punjab.
- III. Explain the various types of vegetation in Punjab with the help of map.
- IV. Write a detailed note on Malwa Region of Punjab.

SECTION—B

- V. Discuss the various characteristics of Agriculture of Punjab.
- VI. Write a detailed note on Cotton Textile Industry of Punjab.

10267/MH/210/HHH/1727

482 [P. T. O.

- VII. Describe the distribution and density of population in Punjab.
VIII. Discuss the major problems of agriculture in Punjab.

SECTION—C
(Compulsory Question)

- IX. Write short notes on the following :
1. The Kandi Region.
 2. Shahpur Kandi Project.
 3. Bhakra Dam.
 4. Cotton Belt of Punjab.
 5. National Highway Number 1.

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 7½ ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 5 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 3-3 ਅੰਕਾਂ ਦੇ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- I. ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਵੰਡ ਤੇ ਇਕ ਲੇਖ ਲਿਖੋ।
- II. ਮਿੱਟੀ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮਿੱਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
- III. ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ ਦਾ ਨਕਸ਼ੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵਰਗੀਕਰਣ ਕਰੋ।
- IV. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮਾਲਵਾ ਖੇਤਰ ਤੇ ਇਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।

ਭਾਗ—B

- V. ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
- VI. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸੂਤੀ ਕੱਪੜਾ ਉਦਯੋਗ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਲਿਖੋ।
- VII. ਵੱਸੋਂ ਦੀ ਘਣਤਾ ਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵੱਸੋਂ ਦਾ ਵੰਡ ਅਤੇ ਘਣਤਾ ਬਾਰੇ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
- VIII. ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।

ਭਾਗ—C

(ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

IX. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

1. ਕੰਢੀ ਖੇਤਰ।
 2. ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਕੰਢੀ ਯੋਜਨਾ।
 3. ਭਾਖੜਾ ਡੈਮ।
 4. ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਪਾਹ ਪੱਟੀ।
 5. ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਰਗ ਨੰਬਰ 1.
-

Roll No.

Total Pages : 7

10274/MH

B/2053

DATABASE MANAGEMENT SYSTEM

Paper-BAP-203

Semester-IV

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 45

Note : The candidates are required to attempt two questions each from Sections A and B carrying 9 marks each and the entire Section C consisting of 9 short answer type questions carrying 1 mark each.

10274/MH/786/W/210

[P. T. O.]

SECTION—A

1. What is a Traditional file processing system? Discuss various limitations in detail. 9
2. What is Entity relationship? Discuss ER model with a suitable example. 9
3. What is Database language? Explain various instructions available in DDL and DML with suitable examples. 9
4. What is Relational algebra? Explain join and projection operations in the Relational database with suitable examples. 9

SECTION—B

5. What is a Functional dependency? Explain normalization in detail. 9

10274/MH/786/W/210 2

6. What are Data integrity constraints? Explain various database integrality constraints. 9
7. Define the Data security. Discuss various methods to secure data. 9
8. What do you mean by MS-Access? Discuss the role of forms and reports in MS-Access. 9

SECTION—C

9. Write short notes on the following : 9×1=9
 - (i) What is Redundancy?
 - (ii) Define the Primary key.
 - (iii) What is a Weak set?
 - (iv) Explain DDL.
 - (v) Write data types used in MS Access.

10274/MH/786/W/210 3

[P. T. O.]

- (vi) What is a fully functional dependency?
- (vii) Define the Macro.
- (viii) Define the Aggregation.
- (ix) What is the problem of Concurrency?

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 9 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿੱਚ 9 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ 1 ਅੰਕ ਹੈ।

ਭਾਗ—A

1. ਪ੍ਰੰਪਰਾਗਤ ਫਾਈਲ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕੀ ਹੈ? ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 9
2. Entity ਸੰਬੰਧ ਕੀ ਹੈ? ਇਕ ਢੁਕਵੀਂ ਉਦਾਹਰਣ ਸਹਿਤ ER ਮਾਡਲ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 9
3. ਡੇਟਾਬੇਸ ਭਾਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ? ਢੁਕਵੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸਹਿਤ DDL ਅਤੇ DML ਵਿੱਚ ਉਪਲੱਭਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 9
4. ਰਿਲੇਸ਼ਨਲ ਐਲਜੈਬਰਾਂ ਕੀ ਹੈ? ਢੁਕਵੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਸਹਿਤ ਰਿਲੇਸ਼ਨਲ ਡੇਟਾਬੇਸ ਵਿੱਚ ਜੁਆਇਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਸ਼ਨ ਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 9

ਭਾਗ—B

5. ਕਾਰਜਾਤਮਕ ਨਿਰਭਰਤਾ ਕੀ ਹੈ? ਸਪਾਰਨੀਕਰਨ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 9
6. ਅੰਕੜੇ ਅਖੰਡਤਾ ਰੋਕਾਂ ਕੀ ਹਨ? ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡੈਟਾਬੇਸ ਅਖੰਡਤਾ ਰੋਕਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 9
7. ਅੰਕੜੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦਿਉ। ਅੰਕੜੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 9
8. MS Access ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? MS Access ਵਿੱਚ ਰੂਪਾਂ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 9

ਭਾਗ—C

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ: 9×1=9
- (i) ਬੇਲੋੜਾਪਣ (Redundancy) ਕੀ ਹੈ?
- (ii) ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕੀਅ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦਿਉ।
- (iii) ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੈਟ ਕੀ ਹੈ?

10274/MH/786/W/210 6

(iv) DDL ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

(v) MS Access ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਅੰਕੜਾ ਕਿਸਮਾਂ ਲਿਖੋ।

(vi) ਪੂਰਨ ਕਾਰਜਾਤਮਕ ਨਿਰਭਰਤਾ ਕੀ ਹੈ?

(vii) ਵਿਸ਼ਾਲ (Marco) ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦਿਉ।

(viii) ਇਕੱਤਰੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦਿਉ।

(ix) ਸਹਿਮਤੀ (Concurrency) ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਕੀ ਹੈ?

10274/MH/786/W/210 7

PC-10263/MH

B-2053

HISTORY OF PUNJAB (1469-1799)-I

(Semester-IV)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 75

Note : Attempt two questions each from Sections A & B carrying 12 marks each and the entire Section C carrying 27 marks.

SECTION—A

- I. Describe the political and social conditions of the Punjab during the later half of the 15th century. (12)
- II. Discuss the contribution of Guru Amar Das in the development of the Sikh religion. (12)
- III. What were the causes of the martyrdom of Guru Arjan Dev? What was its significance? (12)
- IV. What was the new policy of Guru Hargobind? What were its results? (12)

SECTION—B

- V. Write a note on the battles of Guru Gobind Singh. (12)

10263/MH/710/HHH/1970

142 [P. T. O.]

- VI. Give an account of the military exploits of Banda Singh Bahadur. (12)
- VII. What policy did Zakariya Khan adopt towards the Sikhs? (12)
- VIII. Critically examine the nature of the Misal Organization. (12)

SECTION—C

(Compulsory Question)

IX. (a) Write short notes on the following :

1. Langar System.
2. Introduction of Gurmukhi Script.
3. First Holocaust.
4. Foundation of Amritsar.
5. Prachin Panth Prakash.
6. Bhai Mani Singh.
7. Third Battle of Panipat.
8. Binod Singh. (8×2=16)

(b) Map Question :

On the outline map of Punjab show the battles of Guru Hargobind. Add an explanatory note.

OR

On the outline map of Punjab show the battles of Guru Gobind Singh. Add an explanatory note. (7+4=11)

(For Blind Students in lieu of Map)

Write short notes on any two :

1. Social condition during 16th century.
2. Construction of Akal Takht.
3. Relations between the Sikhs and the Mughals during the time of the 7th Guru.
4. What was Rakhi system? (5½×2=11)

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 12 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਦੇ 27 ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

- I. 15ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਅੱਧ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। (12)
- II. ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। (12)
- III. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਸਨ? ਇਸ ਦੀ ਕੀ ਮਹੱਤਤਾ ਸੀ? (12)
- IV. ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਕੀ ਸੀ? ਇਸ ਦੇ ਕੀ ਨਤੀਜੇ ਸਨ? (12)

ਭਾਗ—B

- V. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ 'ਤੇ ਇਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। (12)
- VI. ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਸੈਨਿਕ ਵੀਰਤਾਪੂਰਨ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦਾ ਇਕ ਹਿਸਾਬ ਲਿਖੋ। (12)
- VII. ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿਹੜੀ ਨੀਤੀ ਅਪਣਾਈ? (12)

VIII. ਮਿਸਲ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰੋ। (12)

ਭਾਗ—C

(ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

- IX. (a) ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :
 1. ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਥਾ।
 2. ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਦਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ।
 3. ਪਹਿਲਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ।
 4. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਨੀਂਹ।
 5. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼।
 6. ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ।
 7. ਪਾਣੀਪਤ ਦੀ ਤੀਸਰੀ ਲੜਾਈ।
 8. ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ। (8×2=16)

(b) ਨਕਸ਼ਾ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਨਕਸ਼ੇ 'ਤੇ, ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦਿਖਾਓ। ਇਕ ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਨੋਟ ਵੀ ਲਿਖੋ।

ਜਾਂ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਨਕਸ਼ੇ 'ਤੇ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦਿਖਾਓ। ਇਕ ਵਿਆਖਿਆਤਮਿਕ ਨੋਟ ਵੀ ਲਿਖੋ। (7+4=11)

(ਨੇਤਰਹੀਣ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਨਕਸ਼ੇ ਦੇ
ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

ਕਿਸੇ ਦੋ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

1. 16ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀ।
 2. ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ।
 3. 7ਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮੁਗਲਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ।
 4. ਰਾਖੀ ਪ੍ਰਥਾ ਕੀ ਸੀ? (5½×2=11)
-

Roll No.

Total Pages : 4

10268/MH

B/2053

ANALYSIS-II

Paper-IV(i)

Semester-IV

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 40

Note : The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 6 marks each and the entire Section C consisting of 8 short answer type questions carrying 2 marks each.

SECTION—A

1. Let f is of bounded variation on $[a, b]$. Suppose that if $x \in (a, b]$, then $V(x) = V_f(a, x)$ and $V(a) = 0$. Then prove that every point of continuity of f is also a point of continuity of V and conversely. 6

10268/MH/792/W/510

[P. T. O.]

2. Determine whether or not $f(x) = \begin{cases} x^2 \sin \frac{1}{x^2}, & x \neq 0 \\ 0, & x = 0 \end{cases}$

is of bounded variation on $[0, 1]$. 6

3. Give an example of a non rectifiable curve providing all the necessary details. 6

4. Prove that every function of bounded variation on $[a, b]$ is also bounded on $[a, b]$. 6

SECTION—B

5. If $f \in R(\alpha)$ on $[a, b]$, then prove that : 6

$$\int_a^b f(x) d\alpha(x) + \int_a^b \alpha(x) df(x) = f(b)\alpha(b) - f(a)\alpha(a).$$

6. Let $f \in R(\alpha)$ on $[a, b]$ and assume that α has a continuous derivative α' on $[a, b]$. Then prove that the Riemann integral $\int_a^b f(x)\alpha'(x)$ also exist. 6

7. Prove that every finite sum can be written as Riemann-Stieltjes integral. 6

8. If $f \in R(\alpha)$ and $g \in R(\alpha)$ on $[a, b]$ such that $f(x) \leq g(x)$ on $[a, b]$ then prove that $\int_a^b f(x) d\alpha(x) \leq \int_a^b g(x) d\alpha(x)$, where α is monotonic increasing function. 6

SECTION—C

9. Write short notes on the following : $8 \times 2 = 16$

- (i) Give an example to show that boundedness of f' is not necessary for f to be of bounded variation.
- (ii) State the necessary and sufficient condition for a continuous function on $[a, b]$ to be of bounded variation.
- (iii) Define equivalence of paths and the term change of parameter.

- (iv) If $f(t) = e^{2\pi it}$ for $t \in [0, 1]$ and $g(t) = e^{2\pi it}$ for $t \in [0, 2]$. Compute the arc lengths of $f(t)$ and $g(t)$.
- (v) State fundamental theorems of integral calculus for Riemann-Stieltjes integral.
- (vi) Let $\alpha(x) = x$ and $f(x) = 1$, if x is rational, and $f(x) = 0$, if x is irrational. Compute $\underline{I}(f, \alpha)$, $\bar{I}(f, \alpha)$.
- (vii) State Euler's Summation formula.
- (viii) Show that $\int_0^4 x d([x] - x) = 2$.

Roll No.

Total Pages : 7

10265/MH

B-/2053

**MACRO ECONOMICS AND
INTERNATIONAL ECONOMICS**

Semester-IV

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 75

Note : The candidates are required to attempt two questions each from Sections A and B carrying 12 marks each and the entire Section C consisting of 9 short answer type questions carrying 3 marks each.

10265/MH/918/W/610

[P. T. O.]

SECTION—A

1. Critically discuss Cambridge theory of Money. 12
2. Describe the objectives and different instruments of Monetary policy. 12
3. Discuss the types and different functions of Banking Sector. 12
4. Describe the difference between Cost-push and Demand-pull inflation. 12

SECTION—B

5. Critically discuss the Classical theory of International Trade. 12
6. Describe the functions of WTO and its impact on less developed Countries. 12

10265/MH/918/W/610

2

7. What do you mean by Rate of Exchange ? How it is determined ? 12
8. Discuss the working and achievements of IBRD. 12

SECTION—C

9. Write short notes on the following : 9×3=27
 - (i) Objectives of Fiscal Policy.
 - (ii) Define Capital market.
 - (iii) Members of SAARC.
 - (iv) Meaning of Trade cycle.
 - (v) Assumptions of Liquidity preference theory of Interest.

10265/MH/918/W/610

3

[P. T. O.]

(vi) Principle of Reciprocal demand.

(vii) Balance of Payments.

(viii) Purchasing Power Parity.

(ix) Functions of IMF.

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 12 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿੱਚ 9 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 3 ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

1. ਕੈਂਬਰਿਜ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 12
2. ਮਾਲੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੰਤਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 12
3. ਬੈਂਕਿੰਗ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 12
4. ਲਾਗਤ-ਉਛਾਲ (Push) ਅਤੇ ਮੰਗ ਖਿੱਚ (Pull) ਮੁਦਰਾ ਫੈਲਾਅ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 12

ਭਾਗ—B

5. ਅੰਤਰ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਪਾਰ ਦੇ ਕਲਾਸੀਕਲ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 12
6. WTO ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਘਟ ਵਿਕਸਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 12
7. ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਦਰ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? 12
8. IBRD ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 12

ਭਾਗ—C

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ: $9 \times 3 = 27$
 - (i) ਵਿਤੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਿਖੋ।
 - (ii) ਪੂੰਜੀ ਮਾਰਕੀਟ ਦੀ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਦਿਉ।
 - (iii) ਸਾਰਕ (SAARC) ਦੇ ਮੈਂਬਰ।

10265/MH/918/W/610 6

- (iv) ਵਪਾਰ ਚੱਕਰ ਦੇ ਅਰਥ ਲਿਖੋ।
- (v) ਵਿਆਜ ਦੇ ਤਰਲਤਾ (Liquidity) ਤਰਜੀਹ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀਆਂ ਮਾਨਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ।
- (vi) ਦੁਤਰਫਾ ਮੰਗ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ।
- (vii) ਭੁਗਤਾਨ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ।
- (viii) ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਸਮਾਨਤਾ।
- (ix) IMF ਦੇ ਕਾਰਜ।

10265/MH/918/W/610 7

Roll No.

Total Pages : 4

10269/MH

B/2053

NUMERICAL METHODS-V

Semester-IV

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 40

Note : The candidates are required to attempt two questions each from Sections A and B carrying 6 marks each and the entire Section C consisting of 8 short answer type questions carrying 2 marks each.

SECTION—A

1. Find the root of equation $x = e^{-x}$ correct upto three decimal places by secant method. 6

10269/MH/794/W/510

[P. T. O.]

2. Discuss the Geometrical interpretation of Newton Raphson method. Show that Newton Raphson has quadratic convergence. 6

3. Solve $x^4 - 5x^3 + 20x^2 - 40x + 6 = 0$ given that all the roots of $f(x) = 0$ are complex by Bairstow method. 6

4. Use synthetic division and perform two iterations of Birge Vieta method to find smallest root of eq $x^4 - 3x^3 + 3x^2 - 3x + 2 = 0$ by taking initial approximation 0.5. 6

SECTION—B

5. Solve the system of equations : 6

$$\begin{bmatrix} 2 & 1 & 1 & -2 \\ 4 & 0 & 2 & 1 \\ 3 & 2 & 2 & 0 \\ 1 & 3 & 2 & -1 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x \\ y \\ z \\ w \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} -10 \\ 8 \\ 7 \\ -5 \end{bmatrix} \text{ with partial pivoting.}$$

6. Use LU decomposition method to solve : 6

$$x + y + z = 1$$

$$4x + 3y - z = 6$$

$$3x + 5y + 3z = 4.$$

7. Find the value of y_{28} given $y_{20} = 49225, y_{30} = 47236, y_{35} = 45926, y_{40} = 44306.$ 6

8. By means of Lagrange's formula prove : 6
 $y_1 = y_3 - 0.3(y_5 - y_{-3}) + 0.2(y_{-3} - y_{-5})$

SECTION—C

9. Answer the following questions : 8x2=16

- (i) What do you mean by Inherent error?
- (ii) Evaluate $\sqrt{12}$ by Newton Raphson method.
- (iii) State intermediate value theorem.

- (iv) Prove that $\nabla = 1 - E^{-1}$.
- (v) What is relation between Newton forward and newton divided difference formula?
- (vi) State Bessel formula.
- (vii) Find the absolute error relative error for the sum $S = \sqrt{3} + \sqrt{5} + \sqrt{7}$ to four significant digits.
- (viii) What is the error in quadratic interpolation?

Roll No.

Total Pages : 8

10266/MH

B-2053

INDIAN POLITICAL SYSTEM

Paper-BPOLBP2401

Semester-IV

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 70

Note : The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 10½ marks each and, the entire Section C consisting of 14 short answer type questions carrying 2 marks each. Your each short note answer should be in 50 words or 7-10 lines.

10266/MH/290/W/710

[P. T. O.]

SECTION—A

1. Evaluate the Appointment & Powers of the Governor. 10½
2. Elaborate the composition and role of State Legislature. 10½
3. Discuss the Powers and Position of State Council of Ministers. 10½
4. Elaborate the composition and powers of High Court. 10½

SECTION—B

5. Critically examine the nature of Party System in India. 10½
6. Write a note on Organization, Support base and Electoral Performance of INC. 10½

10266/MH/290/W/710

2

7. What do you mean by Gender Politics ? Is it possible in India ? 10½
8. Critically discuss Dalit Politics in India. 10½

SECTION—C

9. Write short notes on the following : 14×2=28
 - (i) Qualifications of Governor.
 - (ii) Role of Governor in the State.
 - (iii) Write down any three Powers of State Legislature.
 - (iv) Qualifications of Chief Minister of a State.
 - (v) Write any three Powers of Chief Minister.
 - (vi) Write down the qualifications of the Judges of High Court.
 - (vii) Support base of SAD.
 - (viii) Write on Ideology of SAD.

10266/MH/290/W/710

3

[P. T. O.]

- (ix) Support base of BJP.
- (x) Write on Ideology of BJP.
- (xi) Discuss the Electoral performance of SAD in 2022 Punjab Vidhan Sabha Elections.
- (xii) Write down the role of Religion in Indian Politics.
- (xiii) Write down any three powers of Election Commission of India.
- (xiv) Write down on three Electoral reforms in India.

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ: ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10½ ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿੱਚ 14 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਜਵਾਬ 50 ਸ਼ਬਦਾਂ ਜਾਂ 7-10 ਲਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ।

ਭਾਗ—A

1. ਗਵਰਨਰ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। 10½
2. ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 10½
3. ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 10½
4. ਉਚ-ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 10½

ਭਾਗ—B

5. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰੋ। 10½
6. INC ਦੇ ਸੰਗਠਨ, ਸਮਰਥਨ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਚੋਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ 'ਤੇ ਇਕ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। 10½
7. ਲਿੰਗ ਰਾਜਨੀਤੀ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਕੀ ਇਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੰਭਵ ਹੈ? 10½
8. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਲਿਤ ਰਾਜਨੀਤੀ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਿਕ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 10½

ਭਾਗ—C

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਸੰਖੇਪ ਨੋਟ ਲਿਖੋ : 14×2=28
- (i) ਗਵਰਨਰ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ।
- (ii) ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਗਵਰਨਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ।

10266/MIH/290/W/710 6

- (iii) ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਸਕਤੀਆਂ ਲਿਖੋ।
- (iv) ਇਕ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ।
- (v) ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਸਕਤੀਆਂ ਲਿਖੋ।
- (vi) ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ।
- (vii) ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (SAD) ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਆਧਾਰ।
- (viii) ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ (SAD) ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ 'ਤੇ ਲਿਖੋ।
- (ix) ਬੀ.ਜੇ.ਪੀ. (BJP) ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਆਧਾਰ।
- (x) ਬੀ.ਜੇ.ਪੀ. ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ 'ਤੇ ਲਿਖੋ।
- (xi) 2022 ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ SAD ਦੀ ਚੋਣ ਸੰਬੰਧੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

10266/MIH/290/W/710 7

[P. T. O.]

(xii) ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਲਿਖੋ।

(xiii) ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਲਿਖੋ।

(xiv) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਚੋਣ ਸੰਬੰਧੀ ਸੁਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖੋ।

Roll No.

Total Pages : 4

10270/MH

B/2053

NUMBER THEORY-VI

Semester-VI

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 40

Note : The candidates are required to attempt two questions each from Sections A and B carrying 6 marks each and the entire Section C consisting of 8 short answer type questions carrying 2 marks each.

SECTION—A

1. (a) Prove that for an odd integer a , $a(a^2 - 1)$ is always a multiple of 24. 3

10270/MH/795/W/510

[P. T. O.]

(b) Prove that if $\gcd(a, b) = 1$ then $\gcd(a + b, ab) = 1$ 3

2. (a) Prove that an integer is divisible by 3 if and only if sum of its digits is divisible by 3. 3

(b) Solve the congruence

$$x \equiv 1 \pmod{3}, x \equiv 2 \pmod{5}, x \equiv 3 \pmod{7}. \quad 3$$

3. State and Prove Wilson's Theorem. Hence prove that $18! \equiv -1 \pmod{437}$. 6

4. (a) If a_1, a_2, \dots, a_n is a complete set of residues modulo n . Then prove that of integer a , $\gcd(a, n) = 1$, aa_1, aa_2, \dots, aa_n is also complete set of residues modulo n . 3

(b) Find three consecutive integers each of which has square factor. 3

10270/MH/795/W/510 2

SECTION—B

5. Let r be a primitive root modulo odd prime p . Prime that: 6

(i) $r^{\frac{p-1}{2}} \equiv -1 \pmod{p}$

(ii) If r' is another primitive root modulo p then rr' is not a primitive root modulo p .

6. For an odd prime p , prove that the quadratic residues modulo p are congruent to the integers:

$$1^2, 2^2, \dots, \left(\frac{p-1}{2}\right)^2. \quad 6$$

7. (a) For an odd integer n , prove that $\sum_{k=1}^n \mu(k!) = 1$. 3

(b) Prove that $\sum_{d|n} \frac{1}{d} = \frac{\sigma(n)}{n}$ for every positive integer. 3

8. State and prove Mobius inversion Formula. 6

10270/MH/795/W/510 3

[P. T. O.]

SECTION—C

9. Answer the following questions : $8 \times 2 = 16$

(i) Find the highest power of 5 dividing $1000!$.

(ii) Prove that $d(n)$ is odd if n is a perfect square.

(iii) Find the unit digit of 3^{100} .

(iv) Give an example to show that $a^2 \equiv b^2 \pmod{n}$ does not imply $a \equiv b \pmod{n}$.

(v) Prove that for an integer a , one of the integers $a, a + 2, a + 4$ is divisible by 3.

(vi) Find the order of 2 modulo 31.

(vii) Let p be an odd prime. Prove that

$$\left(\frac{-1}{p}\right) = (-1)^{\frac{p-1}{2}}.$$

(viii) Find the value of Legendre symbol $\left(\frac{18}{43}\right)$.